

Extrait du CGTCatalunya.cat

<http://cgtcatalunya.cat/spip.php?article12705>

El sindicalisme davant la fi del treball

- Actualitat - Articles opinió -

Date de mise en ligne : dimarts 19 de desembre de 2017

CGTCatalunya.cat

"Com puc conèixer el que penso fins que no vegi el que dic?"

(W.H.Auden)

Des que Alfred Marshall publicarà els seus 'Principles', allà per l'any 1890, catalogant l'economia com a disciplina específica, els factors de producció consignats tradicionalment han estat tres: terra, treball i capital. Tots ells considerats com a recursos escassos i susceptibles d'usos alternatius per aconseguir l'objectiu de satisfer les necessitats humanes. Fins i tot, una de les seves estirps teòriques més influents, la que va des d'Adam Smith a Carlos Marx, passant per David Ricardo i Pierre-Joseph Proudhon, va postular que el "treball" ocupava el centre del sistema, i que de la seva quantia i adequada administració depenia el cost de producció de les mercaderies. En gran manera, aquesta concepció valor-treball va informar l'etapa de la civilització industrial, en els seus diferents i continuats episodis de renovació, donant lloc a una dinàmica social que gravitava sobre la dualitat entre treball i capital. Les organitzacions obreres sorgeixen i s'institucionalitzen a la calor d'aquesta perspectiva alhora antagònica i concurrent.

No obstant això, avui aquestes certeses d'antany s'estan esvaint a marxes forçades. El treball ja no gaudeix de la condició de bé intrínsecament necessari sinó que, per contra, comença a ser excedentari i fins i tot superflu. Diferents ones de la revolució tecnològica han mutat la vella concepció del 'homo faber' com a ciment social. La utopia d'una robòtica liberalitzadora que permetés a la gent dedicar-se a coses més plaenters ja és formalment una realitat, però arriba com distopia usurpadora. Irromp per disputar "la dignitat del treball" a les persones, excloent-les del procés productiu i qüestionant el seu paper protagonista per "guanyar-se la vida". Inútils i prescindibles per la seva limitada eficàcia, el paradigma de la història basada sobre el sagrat principi del treball toca a la seva fi.

Els símptomes estan a la vista. El desmantellament del fugaç "Estat de Benestar", erigit gràcies a les aportacions d'assalariats i empresaris (treball i capital) en períodes de desenvolupament sostingut i ocupació generalitzada, no és solament l'efecte d'una brusca crisi econòmico-financera. La seva investida anticipa l'obsolescència del factor humà en l'àmbit mercantil davant l'abassegadora presència de les màquines intel·ligents. La societat inspirada en la litúrgia de la força de treball es bat en retirada. El treball remunerat, raó vital de la humanitat contemporània, és cada vegada més ínfim i degradant. La seva desequilibrada i feroç competència entre oferta i demanda fa estralls on abans brillava la solidaritat dels productors. El declivi dels partits socialistes i els sindicats de classe, atrinxerats en els seus respectius numerus clausus, són espasmes d'aquesta transformació imparabile que progressa aniquilant ocupació.

Una guerra que el Capital està guanyant sense amb prou feines haver de donar la batalla perquè portem a l'enemic en les hormones. Sempre s'ha ritualitzat el treball com un referent universal, amb el seu correlat disciplinari de jerarquització, coerció i obediència. Encuny del pensament únic. Sense distincions ideològiques. Des de la dreta a l'esquerra, liberals i feixistes, tots els 'ismes' polítics coneguts des de la Revolució Industrial han sustentat les seves propostes d'organització social sobre l'altar del treball. És la idea força que tot ho justifica. D'aquí la resignació sistèmica de moltes persones feliçment "ocupades" davant el letal avanç de l'atur i l'exclusió entre els més vulnerables i desfavorits del seu entorn. O la fermesa amb que treballadors fixos defensen el seu lloc en empreses i activitats nocives i sovint criminals (centrals nuclears, fàbriques d'armament, indústries contaminants, i un llarg etcètera). No hi ha consciència de classe ni lluita de classes perquè el món del treball que hem conegut defalleix.

L'hegemonia de l'automatització i la robòtica significa a la llarga l'inexorable declivi de categories polítiques com a "alienació" i "explotació", pilars de la doctrina socialista, la que predicava "de cadascun segons la seva capacitat i a cadascun segons el seu treball". També introdueix un biaix de negativitat en la distribució de la riquesa d'acord amb la contribució dels factors productius, ja en plena minusvaloració de l'actiu treball. D'aquí la creixent precarització de l'existència en la societat capitalista del segle XXI i la seva exponencial desigualtat freturosa de la necessària racionalitat. El grau de desocupació prevista en la maduresa del capitalisme d'última generació per l'impacte

combinat de la financiarització de l'economia, les noves tecnologies i la robòtica s'aproximen a l'atur massiu del primer capitalisme fabril, encara que les característiques d'ambdues etapes són diametralment oposades, d'abundància en un període i d'estretors en un altre. És com si la llei de rendiments decreixents s'hagués instal·lat funestament en el procés civilitzatori contra la majoria assalariada, un "exèrcit de reserva" abandonat a la seva sort, la qual cosa comporta un imaginari social en el qual la dominació, lluny de desaparèixer, adquirirà formes d'expressió més sofisticades i inhumanes.

Però no hauria de ser així de prevaler les formulacions d'autodeterminació que van fonamentar la Primera Internacional de Treballadors, l'única que va saber intuir el context opressiu inserit en l'ideari estajanovista i la servitud annexa a la dependència tecnològica. Des d'aquest punt de vista la fi del treball assalariat hauria d'il·luminar l'era de l'autorealització. El nou imperatiu moral està en l'amortització del treball, un terme que en la seva etimologia llatina 'tripalium' s'utilitzava per designar l'aparell utilitzat per a la tortura i el càstig dels esclaus. Però per a aquest abordatge es necessita una nova mentalitat i un altre instrumental cívic. I sobretot, no valen les institucions actuals la funció principal de les quals és preservar el statu quo. Els senyals d'identitat de la societat del post-treball han de prefigurar-se, en la teòrica i en la pràctica, des de l'experiència de la lliure associació, posant tot el potencial que ofereix l'arsenal tecnològic al servei d'un autèntic estat de benestar generalitzat.

En aquest marc la pregunta òbvia és saber si el sindicalisme que enrola a treballadors serà part de la solució o del problema. Si sabrà reinventar-se per assumir els reptes de la invasió de les màquines com a criatures del capital o s'enrocarà en les seves essències. Una tasca vedada a aquelles organitzacions que romanen ancorades en la mística del treball i permeable a aquelles altres que, com l'anarcosindicalisme, van néixer amb metes menys corporatives. Per la seva trajectòria històrica, l'anarquisme i el moviment llibertari haurien de liderar la gran reflexió sobre la convivència d'anar més enllà del mercat laboral, aquí i d'ara endavant. I això perquè solament des de la seva òptica rupturista es pot construir un escenari conseqüent contra la dominació del capital. El que no significa renunciar a trams reformistes com la renda bàsica universal o la dràstica rebaixa de la jornada laboral sense minvament salarial.

Aspectes que haurien de considerar-se com una gimnàstica de manteniment per avançar teleològicament cap a la desconexió mental. Seria un mal negoci assumir aquests canvis imprescindibles a costa de privatitzar serveis públics essencials com la sanitat i l'educació, o consolidar regressions en drets com el de la prestació d'atur, les pensions i uns altres fins a abans-d'ahir inserits en el marc de l'ara repudiat Estat de Benestar. Això suposaria una transferència de renda desfavorable i confiscatòria per al conjunt de la població sota l'espècie d'un populisme altruista, la nova cara del panòptic capitalista en l'era robòtica. També els animals són part de la classe treballadora.

Igual que la revolució, el treball té un pedestal en l'esdevenir del moviment obrer. Sol i ombra d'una mateixa realitat, ha acompanyat a les seves lluites durant segles. Ni tan sols en la disputa entre socialistes autoritaris i antiautoritaris es va posar en qüestió el valor-treball. Marx i Bakunin ho inserien al centre de l'emancipació, i els llibertaris van aconseguir el seu major ascendent social sota el format anarcosindicalista, com a organització en defensa dels drets i llibertats dels treballadors enfront del capital. Però fossilitzar avui aquesta taxonomia, per cert també reivindicada en el seu moment per l'extrema dreta amb el vehicle del nacional-socialisme, comença a ser un anacronisme.

Això ja ho van entendre els primers demòcrates grecs en la seva forma perversa, i revolucionaris compromesos com Paul Lafargue. La perspectiva de l'automatització, la informatització i la robòtica assenyalen en la direcció d'una exigència: la d'emancipar-nos del treball-mercaderia. Perquè de perpetuar-se la primacia del 'homo faber' correm el risc, com tem Viviane Forrester, d'acabar creient que "hi ha alguna cosa pitjor que l'explotació de l'home per l'home: l'absència d'explotació". És el temps de pensar en un món sense 'treballs forçats' i per tant sense submissió ni plusvàlua. El món nou sempre pressentit per la humanitat.

** Article publicat al Rojo y Negro*